

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи студентів
з дисципліни
«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ»
для денної форми навчання

спеціальність 051 «Економіка»,
освітня програма «Економіка довкілля та природних ресурсів»

„Узгоджено ”

Декан факультету магістерської та
аспірантської підготовки
_____ Боровська Г. О.

„Затверджено”

на засіданні кафедри
економіки природокористування
Протокол №__від____2018р.
Зав.кафедри _____ Губанова О.Р.

Одеса-2018

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи студентів з дисципліни
«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ»
для денної форми навчання**

„Узгоджено”
на факультеті магістерської та
аспірантської підготовки

Одеса-2018

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи студентів з дисципліни

«СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКА»

для денної форми навчання

Одеса-2018

Методичні вказівки до самостійної роботи студентів з дисципліни «Сучасні проблеми макроекономіки» для денної форми навчання.

/Укладач : д.е.н., професор Андреева Н.М., старший викладач кафедри економіки природокористування Плетос С. В. – Одеса, ОДЕКУ, 2018 р .– 33 с.

Методичні вказівки призначені для вищих учбових закладів.

Спеціальність - 051 «Економіка».

Освітня програма «Економіка довкілля та природних ресурсів».

Рівень вищої освіти «магістр».

Зміст

Передмова.....	
1. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ»	
1.1. Перелік тем лекційного курсу.	
2. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	
2.1. Повчання по вивченню дисципліни «Сучасні проблеми макроекономіки»	
2.1.1. Тема 1. Предмет, метод та функції макроекономіки.	
2.1.2. Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків.	
2.1.3. Тема 3. Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції.	
2.1.4. Тема 4. Фіскальна політика держави	
2.1.5. Тема 5. Монетарна політика.	
2.1.6. Тема 6. Циклічні коливання та економічне зростання.	
2.1.7. Тема 7. Інфляція та антифляційна політика.	
2.1.8. Тема 8. Безробіття та політика зайнятості.	
3. ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ.....	

Передмова

Дисципліна «Сучасні проблеми макроекономіки» належить до циклу професійно-орієнтованої підготовки магістрів за спеціальністю 051 «Економіка», освітня програма «Економіка довкілля та природних ресурсів».

Метою вивчення дисципліни «Сучасні проблеми макроекономіки» є формування здатностей самостійно мислити, приймати управлінські рішення, виконувати комплексні економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні країни.

Мета методичних вказівок допомогти студентам при підготовці до теоретичних та практичних занять організувати свою самостійну роботу з дисципліни «Сучасні проблеми макроекономіки».

Загальний обсяг навчального часу, що припадає на вивчення дисципліни визначається навчальним планом.

В структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми підготовки магістрів зі спеціальності 051 «Економіка», освітня програма «Економіка довкілля та природних ресурсів» вивчення дисципліни «Сучасні проблеми макроекономіки» базується на знаннях, отриманих з курсу «Основи економіки», «Економічна теорія», а передусє засвоєнню дисципліни «Економічні основи ресурсозбереження», «Бізнес-планування інноваційних проектів».

Методичним забезпеченням курсу є конспект лекцій з дисципліни «Сучасні проблеми макроекономіки», підручники та навчальні посібники, монографії, статті у фахових виданнях, Інтернет-ресурси, нормативно - законодавчі акти, що регулюють відносини в сфері господарської діяльності.

Базові складові дисципліни:

- вивчення системи взаємозв'язаних (взаємообумовлених та взаємозалежних) процесів споживання, заощадження, інвестування;
- дослідження макроекономічної моделей держави, що забезпечують економічну рівновагу;
- дослідження принципів, методів і показників, що забезпечують адекватну оцінку фіскальної політики держави;
- вивчення сутності кейнсіанської монетаристської грошової політики;
- вивчення моделей та типів економічного зростання (неокласична модель, некейнсіанська модель мультиплікатора – акселератора, модель Р.Солоу) ;
- вивчення сутності інфляційної політики, видів та наслідків інфляції у сучасних умовах;
- вивчення сутності, видів та наслідків безробіття (Закон Оукена)

- вивчення особливостей: макроекономічної політики у відкритій економіці, впливу зовнішньої торгівлі на ВВП.

У результаті вивчення дисципліни студент отримує наступні знання та вміння:

знання:

- методів макроекономічного аналізу;
- основних макроекономічних показників (ВВП, ДВ, ВНП, ЧНП, НД, ЧЕД);
- моделей сукупного попиту (AD) та сукупної пропозиції (AS);
- сучасних підходів до теорії споживання, заощадження, інвестицій;
- класичної моделі макроекономічної рівноваги;
- структури державного бюджету та бюджетних обмежень;
- сутності поняття та типів грошових систем;
- форм та типів інфляції;
- взаємозв'язку інфляції та безробіття за класичною (кейнсіанською) теоріями (на підґрунті формування кривої Філіпса);
- інструментів зовнішньоторговельної політики.

вміння:

- розраховувати основні макроекономічні показники (ВВП, ВНП, ЧНП, НД, ЧЕД)
- розраховувати мультиплікатор Кейнса ;
- розраховувати мультиплікатори фіскальної політики;
- визначати циклічні коливання, моделі та типи економічного зростання;
- аналізувати структуру державного бюджету та бюджетні обмеження;
- визначати темпи інфляції та особливості інфляційної політики в державі;
- визначити взаємозв'язок інфляції та безробіття за класичною та кейнсіанською теоріями;
- визначати особливості розрахування ВВП у відкритій економіці.

компетенції:

- здатність визначати пріоритети, бюджетні обмеження та можливості макроекономічної політики держави;
- здійснювати аналіз макроекономічних моделей;
- досліджувати особливості кейнсіанської монетаристської грошової політики;
- визначати типи грошових систем; форми інфляції, види безробіття; напрямки зовнішньоторговельної політики.

Додержання зазначених методичних вказівок сприятиме формуванню у студентів професійних навичок підвищенню їхньої загальної і спеціальної еколого- економічної культури, вмінню вивчати, систематизувати та аналізувати необхідний матеріал за вказаною тематикою

1. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

1.1.Перелік тем лекційного курсу.

Найменування тем

Тема 1. Предмет, метод та функції макроекономіки.

Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків.

Тема 3. Модель сукупного попиту та сукупної пропозиції.

Тема 4. Фіскальна політика держави.

Тема 5. Монетарна політика.

Тема 6. Циклічні коливання та економічне зростання.

Тема 7. Інфляція та антифляційна політика.

Тема 8. Безробіття та політика зайнятості.

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Андрєєва Н.М. Плетос С.В. Конспект лекцій „Сучасні проблеми макроекономіки” ОДЕКУ, 2018р. - 160 с.
2. Базилевич В.Д., Баластрик Л.О. Макроекономіка. Підручн. – К.: Знання, 2007. – 703 с.
3. Базилінська О.Я. Макроекономіка. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 442 с.
4. Кулішов В.В. Макроекономіка: основи теорії і практики. Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія плюс», 2004. – 256 с.
5. Малиш Н.А. Макроекономіка: Навч. посіб.-2-е вид., випр.- К.: МАУП, 2004. – 184 с.

Додаткова

1. Задоя А.О., Петруся Ю.Є. Макроекономіка. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. – 368 с.
2. Макроекономіка: підручник / за ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2005. – 851 с.;
3. Панчишин С. Макроекономіка / С. Панчишин – К.: Либідь, 2001.– 456 с.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Основною формою одержання необхідних знань та вмінь з будь-якої навчальної дисципліни є самостійна робота студента. Вона складається з наступних елементів:

- вивчення певних розділів теоретичного матеріалу по підручниках, конспекту лекцій та методичній літературі, перелік якої наведено раніше;
- самоперевірка у формі відповіді на контрольні питання до кожної теми з програми дисципліни;
- розв'язання типових завдань за темами практичних занять, виконання контрольної роботи.

Студент повинен вивчити всі приклади рішень типових завдань, відповідати на всі питання для самоконтролю, вирішити всі завдання для самостійної роботи.

2.1. Повчання по вивченню дисципліни «Сучасні проблеми макроекономіки»

2.1.1. Тема 1. Предмет, метод та функції макроекономіки.

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання.

Макроекономіка - це наука, що вивчає економіку як єдине ціле, а також найважливіші її сектори і ринки. Термін «макро» (великий) вказує, що предметом дослідження даної науки є великомасштабні економічні проблеми.

Макроекономіка є частиною економічної теорії, що вивчає економічні відносини, категорії, закони і закономірності, які проявляються в національній економіці і на міждержавному рівні.

Економічна система - це певний спосіб організації національної економіки.

Національна економіка в одній країні істотно відрізняється від національної економіки в іншій країні, в залежності від виробничих відносин, що склалися між різними економічними суб'єктами.

В основі розбіжностей економічних систем лежить:

1. Механізм узгодження діяльності суб'єктів господарської діяльності.
2. Механізм реалізації власності на фактори виробництва і вироблені блага.
3. Механізм розподілу і перерозподілу створеного національного продукту.

Об'єктом макроекономіки є економічна система на рівні національного господарства.

Суб'єктом макроекономіки є будь-яка окрема самостійно діюча в економіці одиниця.

Предметом макроекономіки є функціонування механізмів економічної системи.

Функції макроекономіки:

1. Пізнавальна - пояснює закономірності розвитку національної економіки, причинно-наслідкові зв'язки в економіці, явища економічного життя суспільства, дає розуміння загальних цілей і завдань економічного розвитку.
2. Прикладна - макроекономіка може дати практичні поради і рекомендації для проведення ефективної економічної політики.
3. Методологічна - інші науки можуть використовувати для своїх цілей макроекономічні результати вивчення функціонування національної економіки.

Література [1 стр. 4], [5 стр. 4].

Терміни: предмет, метод, види економічних систем, макроекономічні школи та функції макроекономіки.

Питання для самоперевірки:

1. Що вивчає і що є об'єктом макроекономіки?
2. Дайте визначення поняття “національна економіка”.
3. Які існують головні макроекономічні школи?
4. У чому полягає позитивна й нормативна функції макроекономіки?
5. Що є предметом макроекономічного аналізу?
6. Які вчені внесли значний вклад в макроекономіку?

2.1.2. Тема 2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків і методи їх вимірювання

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання.

Найважливішим показником СНР є **валовий внутрішній продукт (ВВП)** — вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених в економіці за рік. Він показує вартість всієї продукції, яка була виготовлена на території певної країни і громадянами, і іноземцями.

Близьким за змістом до ВВП є **валовий національний продукт (ВНП)** — вартість продукції кінцевого користування, створеної національними виробниками і всередині країни, і за кордоном. Різниця між ВВП і ВНП незначна (у межах 1%), тому для зручності у світовій практиці (і в Україні) аналізується ВВП.

ВВП проходить три стадії руху (виробництво, розподіл і кінцеве споживання), і його можна розрахувати на кожній стадії. Таким чином, вирізняють **три методи обчислення ВВП** — виробничий, розподільчий (за доходами) та метод кінцевого використання (за витратами).

1. Виробничий метод. ВВП обчислюється як сума доданої вартості всіх виробничих суб'єктів країни, згрупованих за галузями та секторами

економіки (*табл.16.1*). Метод дає змогу виявити співвідношення та роль різних галузей у створенні ВВП.

ВВП = вартість вироблених товарів і послуг — вартість проміжних товарів.

2.Розподільчий метод (за сукупними доходами). Оскільки ВВП — це вартість кінцевої продукції, то її можна підрахувати за доходами економічних суб'єктів, отримати від виробництва та продажу за рік.

ВВП = заробітна плата + рента + прибуток + відсоток за кредит + амортизація + непрямі податки.

3.Метод кінцевого використання (за сукупними витратами). ВВП розраховують як суму витрат усіх покупців на придбання кінцевих товарів і послуг.

$ВВП = C + I + G + X_{net}$ де C — споживчі витрати (поточні, на товари тривалого вжитку, послуги);

I — інвестиційні витрати (на придбання машин, устаткування, будівель, споруд;

запаси нереалізованої, але створеної цього року продукції);

G — державні витрати (на власні потреби держави та потреби державних підприємств);

X_{net} — чистий експорт (експорт мінус імпорт).

Крім ВВП і ВНП, визначають й інші макроекономічні показники, які дають змогу більш точно аналізувати результати річного виробництва. Це **чистий національний продукт (ЧНП), національний дохід (НД), особистий дохід (ОД) та особистий дохід після сплати податків.**

ЧНП = ВНП — амортизація.

Потреба розрахунку ЧНП пояснюється тим, що до ВВП входять амортизаційні відрахування як один із видів доходу, а оскільки амортизація виражає зношення основних фондів, то ВВП не можна вважати чистим показником доходу суспільства. ЧНП дає змогу "очистити" ВВП від тих коштів, які залишаються у виробництві.

НД = ЧНП — непрямі податки.

НД характеризує доходи всіх постачальників ресурсів, крім держави, яка в обмін на непрямі податки нічого не вкладає у виробництво. Якщо ЧНП обчислюється в цінах споживання, то НД — у цінах виробництва, тобто віддзеркалює реальний ефект від використання ресурсів у цьому році. НД — це, іншими словами, зароблений дохід, який призначений для поточного споживання та накопичення. Розрахунок НД на особу дає змогу оцінити рівень добробуту людей.

ОД = НД — внески на соціальне страхування — податки на прибутки + трансфертні платежі.

На відміну від НД особистий дохід є отриманим доходом, який нараховується домогосподарствам.

Особистий дохід після сплати податків = ОД — індивідуальні податки (податок на доходи громадян, на майно, спадщину та ін.).

Цей вид доходу є коштами, які люди отримують реально "на руки" і який є джерелом задоволення особистих потреб.

Література [1 стр. 36], [5 стр. 12].

Терміни: валовий внутрішній продукт, чистий національний продукт, національний дохід, особистий дохід.

Питання для самоперевірки:

1. Яка продукція включається до ВВП?
2. Чим відрізняється ВВП від ВНП?
3. Що таке реальний ВВП та як його розрахувати?
4. Назвіть методи розрахунку ВВП. Напишіть формулу розрахунку ВВП за доходами.

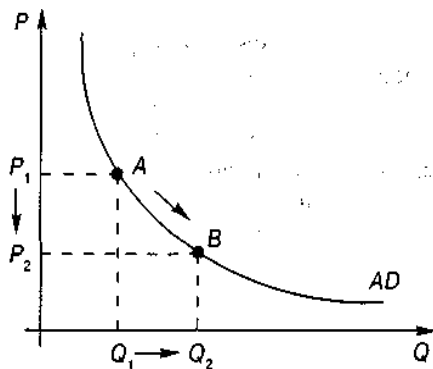
2.1.3. Тема 3. Модель сукупного попиту і сукупної пропозиції.

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання.

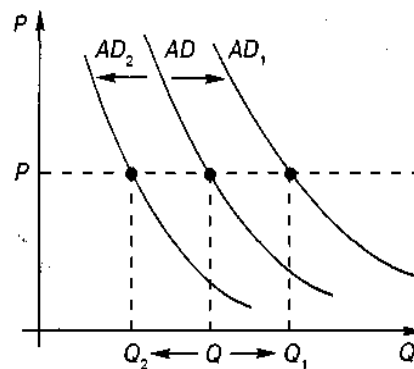
Сукупні витрати суб'єктів макроекономіки становлять **сукупний попит** (AD — загальний обсяг товарів і послуг, які домогосподарства, держава, підприємства та іноземний сектор готові придбати за різними цінами.

Крива AD показує різні обсяги купівель за різних рівнів цін (**мал. 1**).

Величина сукупного попиту змінюється під впливом зміни рівня цін (відбувається рух уздовж кривої AD), а сам сукупний попит змінюється під впливом нецінових факторів (відбувається зміщення кривої AD — мал. 2).

Мал. 1. Зміни у величині сукупного попиту

Мал. 2. Зміни у сукупному попиті

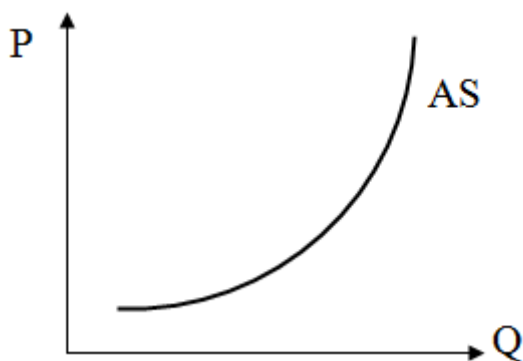
Від сукупних витрат усіх суб'єктів економіки як власників ресурсів залежить **сукупна пропозиція** (AS) — загальний обсяг товарів і послуг, який підприємства країни готові виробити та продати за певних рівнів цін.

Крива AS (мал. 3) показує обсяги передбачуваного продажу за різних рівнів ринкових цін. Крива сукупної пропозиції складається з 3-х відрізків, кожен з яких відповідає певному рівню зайнятості ресурсів.

Горизонтальний відрізок віддзеркалює стан неповної зайнятості, коли економіка перебуває у стані спаду та у ній не використовується багато ресурсів — устаткування, робочої сили, природних ресурсів. Отже, ресурси перебувають у надлишку та їхня цінність невисока, внаслідок цього ціни на ресурси також не будуть високими, а отже, і на готову продукцію також будуть низькі ціни. Поступове залучення у виробництво більшої кількості ресурсів сприятиме зростанню обсягу продукції, але впродовж певного періоду часу воно буде відбуватися без відповідного підвищення цін.

Висхідний відрізок відображає ситуацію розширення обсягу виробництва й одночасного зростання цін. Економіка набирає силу та наближається до стану повної зайнятості. На цьому відрізку у виробництво залучається дедалі більше ресурсів, і деякі види ресурсів у певних галузях стають дефіцитними (наприклад, кваліфіковані спеціалісти у комп'ютерній галузі). Підприємства змушені сплачувати більшу ціну за їх придбання, внаслідок цього підвищуються витрати та загальний рівень цін.

Вертикальний відрізок відображає повну зайнятість ресурсів, яка поширюється на всі галузі економіки. Тепер підприємства змушені конкурувати за перерозподіл ресурсів, уже залучених у виробничий процес, і будуть згодні заплатити за них доволі високі ціни. Таким чином, відбувається постійне підвищення цін, але без відповідного зростання виробництва, яке не може зростати нескінченно внаслідок обмеженості ресурсів.

Мал. 3 - Крива сукупної пропозиції

Література [1 ст. 53], [5 стр. 48].

Терміни: сукупний попит, сукупна пропозиція, нецінові фактори сукупного попиту та сукупної пропозиції, макроекономічна рівновага.

Питання для самоперевірки:

1. Дайте визначення сукупного попиту та вкажіть на його відмінності з однотоварним попитом.
2. Які складові сукупного попиту ви знаєте?
3. Що таке сукупна пропозиція?
4. Які фактори впливають на сукупну пропозицію?
5. Що таке макроекономічна рівновага?

2.1.4. Тема 4. Фіскальна політика держави.

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання.

Податки - це обов'язкові платежі фізичних та юридичних осіб до місцевого та державного бюджетів.

Бюджет — це план створення і витрати державних коштів. Бюджетна система України складається з трьох ланок: *Держбюджет України; регіональні бюджети* (до них належать обласні бюджети, бюджет Автономної Республіки Крим, міські бюджети Києва і Севастополя); *місцеві бюджети*.

Державний бюджет України є основним фінансовим планом держави, який затверджується Верховною Радою України і має статус закону. Через цей бюджет мобілізуються фінансові ресурси для подальшого їх перерозподілу та використання з метою державного регулювання економічного розвитку країни і реалізації соціальної політики на території всієї України. Крім того, за рахунок засобів державного управління покриваються такі витрати, як утримання органів державного управління, забезпечення потреб оборони країни, обслуговування державного боргу, поповнення державних запасів, резервів тощо.

Бюджетна політика — це вплив на сукупний попит за допомогою системи державних замовлень, оподаткування і трансфертних платежів.

Бюджетний надлишок — перевищення доходів бюджету над його витратами. Доходи бюджету формуються за рахунок податків, а витрати являють собою закупівлю товарів і послуг, а також трансфертні виплати. Додатний бюджетний надлишок називається *бюджетним профіцитом*, від'ємний — *бюджетним дефіцитом*.

Література [1 ст. 84], [5 стр. 84].

Терміни: фіскальна політика, податки, види бюджетів, державний бюджет, дефіцит, профіцит.

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть функції податків. На які види поділяються податки за способом стягнення?

2. Яка податкова ставка називається прогресивною? Сформулюйте основні принципи оподаткування.
3. Розкажіть про ПДВ. Яким є механізм сплати ПДВ? Що таке структурний дефіцит бюджету
4. Чому у багатьох країнах малий бізнес користується спрощеною податковою системою?
5. Проаналізуйте за допомогою кривої Лаффера податкову систему в Україні.
6. Податок на доходи громадян в Україні є одним з найвагоміших податків. Як він впливає на сукупний попит у країні?

2.1.5. Тема 5. Монетарна політика держави.

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання.

Грошовий ринок - це ринок, на якому в результаті взаємодії попиту на гроші і їх пропозиції встановлюється рівноважна ставка відсотка, що представляє собою "ціну" грошей.

Грошовий ринок включає в себе інститути, що забезпечують взаємодію попиту і пропозиції грошей.

Для нормального функціонування ринкової економіки, підтримки стабільних темпів її зростання, рівня і динаміки цін, зайнятості потрібна певна грошова маса. Вона являє собою сукупність платіжних засобів, що звертаються в країні на даний момент. Грошова маса в обігу є пропозиція грошей.

Правом емісії готівки має тільки Центральний банк країни.

Одночасно система комерційних банків вносить значну частку в формування грошової маси, створюючи так звані кредитні гроші.

Залежно від ступеня ліквідності використовується набір показників, інакше кажучи агрегатів, для вимірювання грошової маси, що обертається в країні в даний момент.

Принцип агрегування полягає в тому, що до існуючої грошової маси додаються такі суми. Склад і кількість використаних грошових агрегатів розрізняються по країнах.

Для правильного виміру обсягу грошової маси потрібно визначити її структуру. Для цього необхідно розташувати грошові агрегати в міру їх укрупнення і визначити їх склад і особливості з точки зору виконання грошима тих чи інших функцій.

Грошовий агрегат M1 включає готівкові гроші і вклади, кошти з яких можуть бути перераховані як платежі за чеками і електронними переказами. Це рахунки на вимогу, дорожні чеки та інші рахунки, на які можна виписати чек. Гроші тут виступають як засіб обігу і засіб платежу. В умовах сучасної ринкової економіки більшість операцій обміну проводиться за допомогою M1, і даний агрегат є найбільш поширеним.

Грошовий агрегат M2 включає в себе агрегат M1, а також активи, які не можуть безпосередньо переводитися від однієї особи до іншої, але

можуть перетворюватися в засіб платежу. До них відносяться депозитні рахунки, ощадні вклади до запитання, строкові вклади і деякі інші активи. В даному випадку мова йде про виконання грошима функції засобу накопичення.

Агрегат M2 активно використовується при аналізі впливу грошової маси на економіку. Він найбільш адекватно в порівнянні з агрегатом M1 відображає зв'язок грошової маси зі швидкістю обігу грошей, реальним обсягом виробництва і зваженим рівнем цін.

Грошовий агрегат M3 включає, крім агрегату M2, значні строкові депозити, угоди про покупку цінних паперів з подальшим викупом за обумовленою ціною.

Грошовий агрегат L є найбільш укрупненим грошовим агрегатом. У нього входять M3, а також ощадні облігації, казначейські векселі та ряд інших активів.

Література [1 ст. 96], [5 стр. 98].

Терміни: монетарна політика, грошова маса, рівняння Фішера, грошові агрегати.

Питання для самоперевірки:

1. Що ви розумієте під поняттям грошовий ринок?
2. За допомогою чого визначається структура грошової маси?
3. Назвіть основні елементи механізму функціонування грошового ринку.
4. Що таке грошово – кредитне регулювання?
5. Інструменти грошово – кредитної політики.
6. Які Ви знаєте види грошових агрегатів та що таке грошовий мультиплікатор.

2.1.6. Тема 6. Економічні (циклічні) коливання та економічне зростання.

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання.

Національна економіка, її суспільне виробництво в ринкових умовах має цикловий характер, який впливає безпосередньо на величину основних макроекономічних показників. У різні періоди економіка або нарощує обсяги виробництва ВВП, або скорочує їх. Тобто відтворювальний процес можна охарактеризувати як економічний або діловий цикл.

Економічні школи по-різному пояснюють причину циклового розвитку. Англійський економіст *Дж. Робертсон* нарахував близько 200 різних точок зору на причини та сутність циклічності розвитку економіки.

Серед множини точок зору можна назвати: - "кредитно-грошові" теорії, які пояснюють причину циклів і кризових явищ у сфері кредиту і грошового обігу;

- "психологічні" теорії згідно з якими ці причини пов'язані із недовірою підприємців до стійкості свого економічного положення, можливими прорахунками в економічній діяльності;

- "інвестиційна" теорія циклу, яка в якості причини циклічності та кризових явищ вбачає коливання розмірів капітальних вкладень.

У теперішній час найбільш широкі визначення одержали дві теорії циклічного розвитку економіки і кризових явищ:

- "теорія недоспоживання населення" - зростання цін і зниження його платоспроможного попиту породжує нереалізовану товарну масу. Вона зростає, тому що виробнича діяльність продовжується, а попит на цю продукцію відстає. В результаті виникає перевиробництво товарів, як є і провокує економічну кризу.

Боротьбу з кризовими явищами можна проводити (на думку Дж. Кейнса) за рахунок стимулювання сукупного попиту і споживання;

- "теорія диспропорціональності" - диспропорціональність розвитку галузей та регіонів породжує циклічність розвитку та економічну кризу. Внутрішні кризові явища притаманні ринковій системі, яка має стихійний характер розвитку, складні взаємовідносини між виробничою та фінансовою діяльністю, торгівлею, незбалансований грошовий обіг. Кризові явища в першу чергу виникають в галузях, які виробляють товари довгострокового користування.

Серед циклів, які найбільше впливають на національну економіку, розрізняють: **короткострокові**, або цикли Дж. Кетчіна, тривалістю 3-5 років, (пов'язують їх із напруженням на фінансових ринках), які викликані міжгалузевим обігом капіталу в межах ділового циклу;

середньострокові, або ділові цикли К. Жюглара, тривалістю до 10 років (пов'язують ці цикли із терміном життя обладнання і міжгалузевим обігом капіталу); **довгострокові**, або довгохвильові цикли Кондратьєва, тривалістю близько 50 років. Довгохвильові цикли Кондратьєва пов'язують із інноваційними процесами в національній і глобальній економічних системах, а також із радикальними змінами в технологічній базі суспільного виробництва та інфраструктурі.

Взаємозв'язок між циклами виявляється в їх динаміці. В період зростаючої довгохвильової фази *Кондратьєва* ділові цикли є більш тривалішими (10-12 років), їх фаза підйому також є тривалішою, а фаза депресії більш скороченою. І, навпаки, в кризовій фазі довгої хвилі Кондратьєва ділові цикли є найменш тривалими (7-10 років), фаза їхнього підйому є короткою, а фаза депресії є глибокою і тривалішою.

До моделей економічних циклів також відносять модель *Самуельсона-Хікса* та модель *Калдора*. Модель *Самуельсона-Хікса* представляє собою типову кейнсіанську динамічну модель зі статичним очікуванням, тобто припускає, що рівень цін і відсоткова ставка постійні,

при цьому модель розглядає тільки ринок благ, а суб'єктами розгляду є домашні господарства та підприємства.

Можливість регулювання економічних процесів, циклів дозволить зменшити прояви макроекономічної нестабільності і особливо болючих проблем ринкової економіки, якими є безробіття та інфляція.

Діловий цикл виявляється в пожвавленні чи спаді економічної активності всіх суб'єктів суспільства.

Діловий цикл — це коливання обсягів національного виробництва, доходів, зайнятості, що, як правило, тривають від двох до десяти років. Такі цикли властиві всім країнам з розвинутою ринковою економікою. Попри відмінності між циклами в різних країнах і в різні періоди часу, які характеризуються тривалістю, охопленням галузей (виділяються тільки аграрні кризи), кількістю країн, де спостерігається спад економіки, — можна виділити загальні риси ділового циклу.

Економічний цикл, має такі фази: підйом (пожвавлення), вершина (пік), спад (рецесія), депресія (пригнічення - дно).

На кожній фазі відбуваються відхилення від середніх показників економічного розвитку. Реальний ВВП, що розраховується в базових цінах, відхиляється від номінального ВВП у поточних цінах. Це відхилення фіксується через дефлятор ВВП і характеризує рівень інфляції. Коливання фактичного обсягу випуску щодо потенційного ВВП (максимально можливого при повній зайнятості ресурсів) характеризуються рівнем безробіття. Циклічно змінюються також ставки відсотка, валютні курси, обсяг грошової маси.

Сучасні фази економічного циклу показано на Мал. 1.

1 - криза; II - депресія; III - пожвавлення, IV - піднесення (пік, бум).

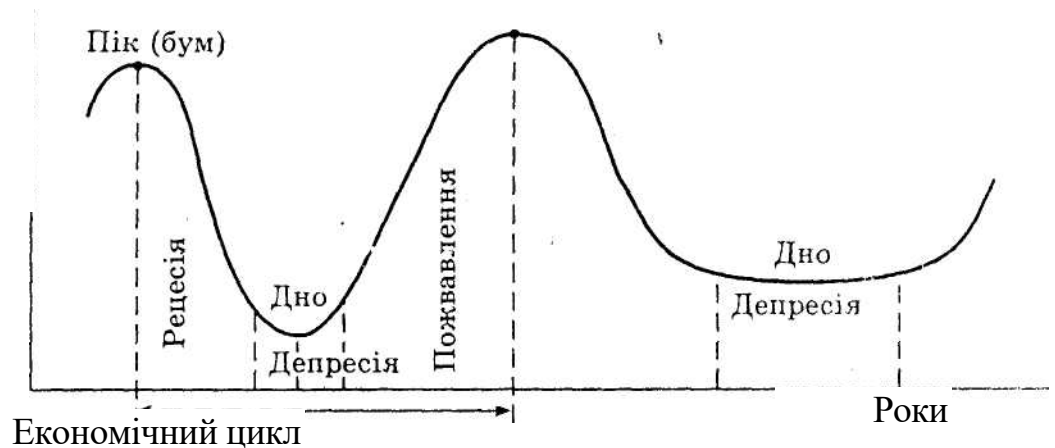
1) Вихідною фазою циклу є *спад (рецесія)*. У період рецесії спостерігається падіння темпів економічного росту, а потім пряме скорочення обсягів випуску продукції. Різко збільшуються запаси нереалізованої продукції, особливо товарів тривалого користування: автомобілів, побутової техніки. Падає попит фірм на робочу силу — безробіття зростає. Фірми відчувають гостру потребу в грошах. Підвищений попит на гроші спричиняє зростання ставки банківського відсотка.

2 Після рецесії настає фаза *депресії (зниження, пригнічення)*. Депресія як нижча точка кризи може бути дуже тривалою. В умовах депресії виробництво зупинене на багатьох підприємствах, тому пропозиція перестає обганяти попит. Це спричиняє припинення росту цін, зниження темпів інфляції при значному зростанні безробіття. На дані її фази створюються умови для виходу з кризи: зменшення цін на засоби виробництва і здешевлення кредиту сприяють новому нагромадженню капіталу.

3 Наступна фаза — *пожвавлення* означає розширення виробництва до його передкризового рівня, починається невелике

підвищення цін, викликане поживленням купівельного попиту. Підприємства розширюють обсяги виробництва, відбувається поживлення на ринку праці, скорочуються масштаби безробіття. Зростає попит на грошовий капітал, і ставка банківського відсотка знову збільшується. Слідом за поживленням настає фаза *підйому* (англ. *бум*). Випуск продукції перевищує передкризовий рівень. Безробіття скорочується до природного рівня (фрикційне і структурне безробіття). Зростання купівельного попиту спричиняє інфляцію (зростання цін). Підвищується прибутковість підприємства.

ВВП

Мал. 1. Сучасні фази економічного циклу.

Отже, найскладнішою фазою є рецесія, що спричиняє скорочення виробництва, банкрутство, безробіття, зниження життєвого рівня, політичну напруженість, згорання соціальних програм, створює загрозу для демократії.

Економічне зростання — це довгострокова тенденція збільшення **реального ВВП**. В цьому визначенні ключовими є слова:

- *тенденція*, тобто реальний ВВП не повинен обов'язково зростати з року в рік, а вказується лише напрям розвитку економіки, так званий "тренд";

- *довгострокова*, оскільки економічне зростання є показником, що характеризує довгостроковий період, то йдеться про зростання потенційного ВВП, тобто ВВП за умов повної зайнятості ресурсів, а також виробничих можливостей економіки;

- *реальний ВВП*, а не номінальний, зростання якого може відбуватися за рахунок зростання рівня цін, при цьому рівень виробництва може навіть скорочуватися. Тому важливим показником економічного зростання виступає саме показник величини **реального ВВП**.

Література [1 стр. 109], [5 стр. 41].

Терміни: економічний цикл, криза, депресія, пожвавлення, піднесення, економічне зростання.

Питання для самоперевірки:

1. Що таке циклічність економіки? Назвіть можливі причини циклічності економік, пов'язані із зовнішніми чинниками.
2. Якими є ознаки економічної кризи? Які галузі передусім потерпають від кризи і чому?
3. Чому на фазі депресії ставка відсотка знижується до мінімуму?
4. Який чинник сприяє відновленню виробництва на фазі пожвавлення?

2.1.6. Тема 7. Інфляція та антиінфляційна політика.

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання.

В ідеальному випадку для кругообігу грошей в економіці кількість їх має відповідати вимогам торгівлі при рівні цін, що склався, і певної швидкості обігу. Ця рівновага описується рівнянням Фішера: $M \cdot V = P \cdot Q$, де M — кількість грошей в обігу; V — швидкість обігу грошової одиниці; P — середній рівень цін, Q — кількість товарів і послуг.

Якщо ж рівновага порушується, то змінюється середній рівень цін і купівельна спроможність грошей.

Інфляція — це процес зростання середнього рівня цін, що спричиняє зниження купівельної спроможності грошей.

Дефляція — зворотний процес, який виражається зниженням середнього рівня цін.

Інфляція не означає зростання цін на всі товари. У той час як ціни на одні товари ростуть, ціни на інші можуть не змінюватись.

Виділяють два основні типи інфляції:

1) *Інфляція попиту*, коли «надто велика кількість грошей полює на невелику кількість товару». Причиною може бути емісія грошей. У цьому разі в рівнянні відбулися такі зміни, а товару виробляється стільки ж. Отже, рівновага в ринковому кругообігу може зберегтися лише при підвищенні цін, тобто виникне інфляція.

2) *Інфляція витрат* виявляється, коли ціни зростають внаслідок збільшення витрат на виробництво. Розкручується інфляційна спіраль. Спочатку ростуть ціни на основні види ресурсів (електроенергія, паливо, середня заробітна плата), що призводить до зниження обсягів виробництва.

Менша кількість товарів продається за ту саму кількість грошей. Ціни ростуть. Тому, якщо ми домагаємося росту заробітної плати, а продуктивність праці не підвищується, то такі заходи призведуть до зниження рівня життя, оскільки викличуть інфляцію.

Показниками інфляції є *рівень інфляції (індекс цін)* і *темп інфляції*.

$$\text{Індекс ЦІН } (I^P) = \frac{\text{Ціна споживчого кошику за поточний рік}}{\text{Ціна відповідного споживчого кошику базового року}}$$

$$\text{Темп інфляції} = \frac{I_p \text{ поточного періоду} - I_p \text{ базового періоду}}{I_p \text{ базового періоду}} \cdot 100 \%$$

I_p — характеризує темп росту цін, а темп інфляції — приріст цін. Залежно від темпів росту цін виділяють такі види інфляції: *повзуча* (до 10 % за рік); *галопуюча* (до 200 % за рік); *гіперінфляція* (рівень цін підвищується понад 50 % за місяць). Повзуча інфляція (до 5 %) виконує стимулюючу функцію: змушує підприємця вкладати прибуток у виробництво, щоб він не знецінився. Однак галопуюча інфляція і гіперінфляція призводять до негативних соціально-економічних наслідків. Інфляція знижує реальні доходи населення. *Номінальний дохід* — це кількість грошей, яку одержують у вигляді заробітної плати, ренти чи прибутку. *Реальний дохід* — кількість товарів і послуг, яку можна придбати на свій номінальний дохід:

$$I \text{ реальн. доходу} = \frac{I \text{ номінального доходу}}{I \text{ цін}}$$

Від інфляції потерпають ті, хто одержує фіксовані номінальні доходи (пенсії, стипендії, заробітну плату). Вона погіршує становище й громадян, які мають заощадження, бо купівельна спроможність грошей згодом знижується. При цьому перерозподіляються доходи між кредиторами і позичальниками. Ті, хто одержав кредит, виграють за рахунок втрат кредиторів. Тому в разі кредитування населенням держави шляхом внесків чи купівлі облігацій інфляція також знижує рівень життя.

Антиінфляційні заходи:

- регулювання (зниження) сукупного попиту, збільшення податків, зниження державних витрат, контроль за зарплатою і цінами, індексація доходів.

Література [1 ст. 128], [5 стр. 36].

Терміни: інфляція, рівень інфляції, темп інфляції, дефляція, індексація доходів, антиінфляційна політика.

Питання для самоперевірки

1. Що треба розуміти під інфляцією? Яке підвищення цін не слід вважати інфляцією?
2. Які існують показники виміру інфляції? Назвіть види інфляції залежно від її темпів.
3. Що означають інфляційні очікування?
4. Покажіть на графіку, як виникає інфляція попиту і пропозиції.
5. Які чинники можуть спричинити інфляцію попиту? Напишіть рівняння Фішшера. Назвіть негативні наслідки інфляції.
6. Що таке індексація доходів? Чи є цей засіб ефективним у боротьбі з інфляцією?

Тема 8. Безробіття та політика зайнятості.

При вивченні теми звернути особливу увагу на наступні питання.

Безробіття — одна з найважливіших проблем національної економіки, що свідчить про її нестабільність, порушення макроекономічної рівноваги. Уперше безробіття виникло в Англії у XIX ст., але не було масовим і проявлялося в період економічних криз перевиробництва. У XX ст. безробіття охопило економіку всіх країн і набуло хронічного характеру, тобто стало фактично не викорененим.

Безробіття — це вимушена незайнятість, в основі якої лежить порушення рівноваги між попитом і пропозицією на ринку праці.

За визначенням Міжнародної організації праці, **безробітний** — це та людина, яка хоче працювати, може працювати, але не має робочого місця.

Для визначення безробіття все населення країни поділяють на дві частини:

- **працездатне населення (економічно активне)** — громадяни, які пропонують свою робочу силу для виробництва товарів і послуг. Їх своєю чергою поділяють на:

- **непрацездатне населення (економічно неактивне)** — це громадяни, які не входять до складу робочої сили, — учні, студенти стаціонару навчальних закладів, пенсіонери, ті, хто живе на спадщину, ті, хто припинив шукати роботу, та ін.;

• **зайняте населення** — люди працездатного віку (понад 16 років), які мають роботу, у тому числі й ті, які працюють неповний робочий день;

• **безробітне населення** — особи працездатного віку, які не мають робочого місця й активно займаються його пошуком. У різних країнах критерії належності до безробітних різні (наприклад, можуть включати вимогу проживання на території держави певний час). В Україні безробітним вважають особу, яка зареєстрована у службі зайнятості.

Виміряти безробіття можна за допомогою двох показників:

- 1) абсолютна величина безробітних — кількість офіційно зареєстрованих

безробітних;

2) відносна величина безробітних — це показник *рівня безробіття*:

$$\text{Рівень безробіття} = \frac{\text{безробітні}}{\text{працевдатні}} * 100\%$$

В економічній теорії вирізняють три основні види безробіття:

✓ **Фрикційне** — виникає внаслідок тимчасових ускладнень з працевлаштуванням і може бути пов'язане з пошуком кращого місця роботи, переїздом у інший регіон, зміною професії, підвищенням кваліфікації, народженням дітей у жінок, закінченням вищого навчального закладу, сезонною втратою роботи, звільненням, пошуком роботи вперше та ін. Фрикційне безробіття є добровільним та існує завжди. Воно навіть вважається потрібним і бажаним, тому що багато хто переходить із роботи з низькою заробітною платою на роботу з вищим заробітком і більш продуктивну. Таким чином, фрикційне безробіття сприяє раціональному розподілу ресурсів, підвищенню доходів і зростанню національного продукту.

✓ **Структурне** виникає через невідповідність попиту і пропозиції робочої сили на ринку праці, джерелом якого може бути регіональне переміщення виробництва та зміна структури галузей в економіці. У першому випадку під впливом постійного географічного переміщення робочої сили в одних регіонах виникає надлишок вільних робочих місць, а в інших — їх нестача. У другому випадку безробіття спричиняє зміни у технології виробництва. НТП призводить до занепаду деяких галузей і появи нових. Через це попит на старі професії зменшується або зовсім зникає, а на нові — стрімко зростає. Проте на ці зміни робоча сила не в змозі відреагувати швидко: потрібен час для освоєння нових професій і перекваліфікації. У цей період і виникає структурне безробіття.

✓ **Циклічне** безробіття зумовлено економічним спадом, за якого попит на робочу силу виявляється надзвичайно низьким внаслідок скорочення виробництва.

Фрикційне та структурне безробіття багато в чому схожі, тому що існують в економіці завжди, вони відрізняються тільки тривалістю (фрикційне є короткочасним). Внаслідок їхньої схожості економісти об'єднують ці два види в один і називають його *природним рівнем безробіття* (неминучим). Якщо в економіці існує природний рівень безробіття, то вважається, що ринки товарів і праці збалансовані, У сучасній економіці неможливо обійтися без безробіття, проте всі країни прагнуть досягти його мінімального рівня, який і є природним рівнем. У цьому разі кажуть, що економіка перебуває в стані повної зайнятості, тобто працює на максимальну потужність. Якщо ж фактичний рівень безробіття виявляється вищим за природний, це свідчить про порушення рівноваги і, можливо, про загрозу циклічного безробіття.

Оптимальне значення природного безробіття у світі становить 6%. Проте ця цифра не є постійною, а змінюється під впливом різних факторів розвитку суспільства. Так, за часів Другої світової війни він впав до 2%, тому що потреби військового часу призвели до майже необмеженого попиту на робочу силу. У 60-і роки стандартом вважалися 3—4%, а нині деякі економісти називають прийнятним навіть рівень 8—10%.

Причини підвищення стандарту природного безробіття:

- ✓ зміни у демографічній структурі робочої сили, а саме: зростання питомої ваги жінок і молоді, серед яких зазвичай спостерігається високе безробіття;

- ✓ розповсюдження методів державної політики зайнятості та надання тимчасової допомоги безробітним, внаслідок чого вони не поспішають влаштуватися на будь-яку роботу, а повільно шукають більш вигідну роботу з кращими умовами;

- ✓ прискорення структурних змін в економіці під впливом НТП, що сприяє стрімкому занепаду старих і появі нових галузей.

Крім таких видів безробіття, існують також і інші його форми:

- ✓ *приховане* — характеризується неповним робочим днем і неефективним використанням робочої сили, коли частина працівників займає робочі місця та отримує заробітну плату, але не робить суттєвого внеску у виробничий процес;

- ✓ *застійне* — відсутність у людини роботи впродовж тривалого періоду часу (більше 2—3 місяців);

- ✓ *технологічне* — пов'язане із впровадженням нових засобів праці, які замінюють робочу силу;

- ✓ *сезонне* — охоплює галузі з сезонним характером виробництва;

- ✓ *молодіжне* та ін.

Для запобігання небажаних наслідків безробіття держава здійснює **політику зайнятості** такими засобами:

- ✓ дострокове звільнення на пенсію працівників державних підприємств (за 2—3 роки до пенсійного віку);

- ✓ створення робочих місць через організацію громадських робіт у сфері інфраструктури (будівництво доріг), особливо для хронічних безробітних і молоді;

- ✓ обмеження імміграції (в'їзду в країну) та стимулювання повернення на батьківщину іноземних робітників;

- ✓ формування фондів страхування з безробіття;

- ✓ виплати допомоги з безробіття;

- ✓ організація бірж праці та курсів перепідготовки кадрів;

- ✓ запровадження пільг безробітним в оплаті житлових послуг, проїзду в громадському транспорті;

- ✓ формування соціальних програм щодо працевлаштування молоді, жінок, пенсіонерів та ін.;

- ✓ податкове стимулювання створення нових робочих місць;
- ✓ поліпшення інформованості населення про можливості зайнятості;
- ✓ удосконалення професійної підготовки з дефіцитних спеціальностей.

Література [1 ст. 137]

Терміни: безробіття, рівень безробіття, природний рівень безробіття, види безробіття, політика зайнятості.

Питання для самоперевірки:

1. Назвіть ознаки, за якими визначають безробіття.
2. Напишіть формулу вимірювання рівня безробіття.
3. Чому виникає структурне безробіття?
4. Який відсоток безробіття вважають природним?
5. Чому неможливо позбутися природного рівня безробіття?
6. Що таке приховане безробіття?
7. Назвіть інструменти політики зайнятості.

Організація практичних занять

Повчання по підготовці практичних занять

3.1.1. Приклади виконання розрахунків типових задач

Приклад вирішення задачі:

ЗАДАЧА 1.

Реальний ВВП 2015 року склав 2400 млрд. дол. Дефлятор ВВП у 2016 році дорівнював 0,9, а номінальний ВВП склав 2250 млрд. дол. Визначте темп економічного зростання й фазу економічного циклу.

Розв'язання

Визначимо реальний ВВП 2016 року:

$$\text{ВВП}_{2016 \text{ реал.}} = \frac{\text{ВВП}_{2016 \text{ номінал.}}}{\text{дефлятор ВВП}} = \frac{2250}{0,9} = 2500 \text{ млрд. дол.}$$

Розрахуємо темп економічного зростання:

$$\text{Т зростання} = \frac{\text{ВВП}_{2016 \text{ реал.}}}{\text{ВВП}_{2015 \text{ реал.}}} \cdot 100\% = \frac{2250}{2400} \cdot 100\% = 104,16\%$$

Темп економічного зростання складає 104,16 %, отже реальний обсяг виробництва збільшився на 4,16%, що відповідає фазі економічного підйому.

ЗАДАЧА 2. Визначте дефіцит або надлишок державного бюджету, якщо відомі такі дані:

Статті державного бюджету	Млрд. грн
Акцизи	58
Податок на прибуток	171
пдв	237
Оборона	144
Обслуговування внутрішнього боргу	210
Прибутковий податок	12
Соціально-культурні заходи	161
Кошти на надзвичайні обставини	62
Кошти від приватизації	148
Фінансування місцевих бюджетів	94

Структура державного бюджету:

Статті доходів		Статті витрат	
Акцизи	58	Соціально-культурні заходи	161
Податок на прибуток	171	Фінансування місцевих бюджетів	94
пдв	237	Оборона	144
Прибутковий податок	12	Обслуговування внутрішнього боргу	210
Кошти від приватизації	148	Кошти на надзвичайні обставини	62
Разом доходи:	626	Разом видатки:	671

Державні витрати перевищують державні доходи, тобто в країні бюджетний дефіцит у розмірі: $626 - 671 = -45$ (млрд грн).

ЗАДАЧА 3. Методика розв'язання задачі:

Величина, на яку збільшився державний борг країни, дорівнює величині кредиту від МВФ, тобто 5 млн. дол. Сума щорічних відсоткових виплат за кредитом МВФ складе: $5000000 \cdot 0,05 = 250000$ (дол). Оскільки кошти будуть вкладені в інвестиційні проекти, які забезпечать щорічний приріст ВВП у розмірі 500 тис. дол., то щорічна сума погашення кредиту МВФ складе: $500000 - 250000 = 250000$ (грн).

Таким чином, країна зможе виплатити цей кредит через термін, що дорівнює: $5000000 : 250000 = 20$ (років).

Задачі для самостійного розв'язання

ЗАДАЧА 1. Підрахуйте ВВП і НД за такими даними:

- урядові закупівлі товарів і послуг — 32 млн гр. од.; - заробітна плата — 80 млн гр. од.; - прибуток фірм — 150 млн гр. од.; - інвестиції фірм в устаткування — 70 млн гр. од.; - амортизаційні відрахування — 20 млн гр. од.; - перерахування у Фонд соціального страхування — 25 млн гр. од.; - дохід на грошовий капітал — 25 млн гр. од.; - рентні платежі — 27 млн гр. од.; - експорт — 40 млн гр. од.; - імпорт — 10 млн гр. од.; - непрямі податки — 40 млн гр. од.

ЗАДАЧА 2. Уряд країни вирішив взяти кредит в іншій країні в розмірі 2 млрд. грош.од. з річною ставкою відсотка 8%. Отриманий кредит інвестується в проекти, які дозволяють щорічно збільшувати ВВП на 500 млн. грош.од. Визначити: а) на яку суму зросте державний борг; б) якою має бути величина щорічних виплат по кредиту; в) через скільки років держава зможе сплатити борг.

ЗАДАЧА 3. Населення країни складає 55 млн. чол., із яких діти до 16 років складають 12 млн.чол.; пенсіонери — 10.5 млн. чол.; інваліди - 2 млн.чол.; у виправних установах перебуває 1,4 млн.чол.; втратили роботу внаслідок закриття шкідливих виробництв — 1,3 млн.чол.; у результаті спаду в економіці країни на обліку в службі зайнятості перебуває 6 млн.чол.; не мають і не шукають роботу 1,2 млн.чол. (домогосподарки та інші особи). Обчисліть чисельність робочої сили, рівень безробіття, розмір і рівень фрикційного, структурного, циклічного і природного безробіття.

Тести для самоконтролю

1. Економічна теорія вивчає:

А) спосіб виготовлення і споживання різноманітних видів продукції;
Б) всі види діяльності людей, які забезпечують їм матеріальні умови життя;

В) виробничі відносини у взаємодії з продуктивними силами, механізм дії економічних законів, способи і методи управління суспільним відтворенням і визначає найбільш ефективні напрями господарювання.

2. Економічні потреби — це:

А) потреби, які можуть бути задоволені шляхом споживання товарів або послуг;

Б) блага, які необхідні людині;

В) речі та послуги, які Ви можете придбати на обмежені ресурси;

Г) природні ресурси, капітал та праця.

3. Яка ознака є головною, відмінною рисою натурального господарства?

А) наявність суспільного поділу праці;

Б) вільний вибір виробником напрямку діяльності;

В) споживання життєвих засобів усередині господарської одиниці, де вони були створені.

4. Де і коли появилися перші паперові гроші:

А) в Китаї в XII ст.;

Б) в Індії в IX ст.;

В) в Англії в X ст.?

5. Яке визначення найточніше розкриває сутність ринку як економічної теорії?

А) ринок – це місце, де люди здійснюють обмін продуктами праці відповідно до законів товарного виробництва;

Б) ринок – це механізм, який зводить разом покупців і продавців певних товарів і послуг;

В) ринок – це певна сукупність відносин власності між покупцями і продавцями з приводу купівлі – продажу товарів і послуг та механізм забезпечення цього процесу згідно із законами товарного виробництва;

Г) ринок – це відносини, що виникають між людьми у сфері обігу і здійснюються відповідно до законів товарного виробництва.

6. Монополістична конкуренція має місце на:

А) ринку досконалої конкуренції;

Б) монополістичному ринку;

В) олігополістичному ринку;

Г) ринку недосконалої конкуренції.

7. Основним джерелом примноження національного багатства меркантилісти вважали:

А) сільське господарство;

Б) зовнішню торгівлю;

В) працю.

8. Що Ви вважаєте раціональним вибором?

А) Вибір, який Ви зробили після всебічного обмірковування;

Б) Вибір, який Ви зробили за допомогою математичних розрахунків, комп'ютерного моделювання;

В) Вибір, внаслідок якого Ви досягли своєї мети;

Г) Вибір, внаслідок якого Ви втрачаєте менше у порівнянні з тим, що отримуєте.

9. Здатність товару задовольняти потреби людини – це:

А) споживна вартість;

Б) мінова вартість;

В) суспільна вартість.

10. Вкажіть, коли гроші виступають як капітал:

А) гроші вкладені у засоби виробництва;

Б) гроші знаходяться у сейфі власника грошей;

В) гроші покладені у банк;

Г) гроші витрачені на придбання акцій.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОТОЧНОГО, СЕМЕСТРОВОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ РІВНЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Поточна та підсумкова оцінка рівня знань студентів здійснюється за модульною накопичувальною системою.

Поточний модульний контроль з дисципліни «Сучасні проблеми макроекономіки» передбачений за лекційними змістовними модулями програми ЗМ-Л1, ЗМ-Л2 і одним модулем індивідуального завдання ЗМ-ІЗ та практичними змістовними модулями програми ЗМ-П1, ЗМ-П2, ЗМ-П3.

Методично модульний контроль з *лекційного модуля* проводиться в формі тестових контрольних робіт. Кожному студенту видається свій варіант завдання. Результати роботи оформлюються на окремому аркуші відповідно до наступного зразка:

Тестова контрольна робота
з дисципліни «Сучасні проблеми макроекономіки»
студент групи..... прізвище, ім'я, по батькові студента
Варіант № ____

1. Запитання

- відповідь

.....

20. Запитання

- відповідь

Дата

Підпис

Модульний контроль з *модуля індивідуального завдання* проводиться в формі ДЗ.

Час, що виділяється на виконання тестової контрольної роботи визначається при видачі завдання, залежить від складності завдання і не перевищує 1 академічної години.

Після вивчення лекційного матеріалу, написання контрольних робіт може бути нарахована максимальна кількість балів згідно табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл балів за лекційними змістовними модулями

Змістовний модуль	Форма контролю	Максимальна сума балів
ЗМ-Л1	КР1	25
ЗМ-Л2	КР2	25
Всього за семестр		50

Критерії оцінювання в балах тестових контрольних робіт в залежності від кількості правильних відповідей на запитання наступні:

Визначення	КР1	КР2
Відмінне виконання (9-10 правильних відповідей на 10 питань)	20– 25	20– 25
Добре виконання (7-8 правильних відповідей на 10 питань)	15 - 19	15 - 19
Задовільне виконання (6-7 правильних відповідей на 10 питань)	10 – 14	10 – 14
Незадовільне виконання (1-5 правильних відповідей на 10 питань)	1 – 9	1 – 9

Методично модульний контроль з *практичного модуля* проводиться в формі письмової контрольної роботи.

За змістовними модулями ЗМ–П1, ЗМ-П2, ЗМ-П3 може бути нарахована максимальна кількість балів згідно табл. 2.

Таблиця 2

Розподіл балів за практичними змістовними модулями і модулями індивідуального завдання

Змістовний модуль	Форма контролю	Максимальна сума балів
ЗМ-П1	КР1	10
ЗП-П2	КР2	15
ЗМ-П3	КР3	10
ЗМ-ІЗ Захист ДЗ		15
Всього за семестр		50

Критерії оцінювання в балах контрольних роботи в залежності від якості відповіді на запитання наступні:

Визначення	Бали		
	П-1,	П-2	П-3
відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	22-25	22-25	17-20
вище середнього рівня з кількома помилками	19-21	19-21	14-16
в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	16-18	16-18	11-13
непогано, але зі значною кількістю помилок	15-12	15-12	9-10
виконання задовольняє мінімальні критерії	7-11	7-11	6-8
виконання не задовольняє мінімальні критерії	1-6	1-6	1-5

При денній формі навчання якщо за практичні модулі студент одержав не менше половини кількості балів (≥ 50 балів), що відведені на них, студент одержує допуск до екзамену.

Для денної форми навчання студент, який не має на початок заліково-екзаменаційної сесії заборгованості по дисципліні, що завершується іспитом, складає письмовий іспит за затвердженим розкладом та процедурою, яка виписана у «Положення про проведення підсумкового контролю знань студентів», причому загальний бал успішності з дисципліни є усередненим між кількісною оцінкою поточних контролюючих заходів та кількісною оцінкою, одержаною студентом на іспиті; якщо ж кількісна оцінка, одержана студентом на іспиті, менше 50% від максимально можливої, то загальний бал успішності дорівнює балу успішності на іспиті.

Кожен студент, який на день іспиту має допуск до підсумкового семестрового контролю – по дисципліні «Сучасні проблеми макроекономіки», складає **письмовий екзамен**.

Формування екзаменаційних білетів буде проводитись у вигляді тестових завдань *закритого типу*, які потребують від студента вибору правильних відповідей з декількох запропонованих у запитанні. У цьому випадку питання формуються по всьому переліку сформованих у навчальній дисципліні знань (в першу чергу базової компоненти, при цьому їх кількість у екзаменаційному білеті повинна бути не менше 20. Загальна екзаменаційна оцінка (бал успішності) дорівнює відсотку правильних відповідей із загального обсягу питань екзаменаційного білету.

Сума балів, яку одержав студент за всі контрольні роботи, індивідуальне завдання і за практичний модуль формують інтегральну

оцінку студента з навчальної дисципліни.

Таблиця 3

Шкала оцінювання

Бал успішності (у відсотках)	За національною системою		За шкалою ECTS
	для іспиту	для заліку	
90 – 100	5 (відмінно)	зараховано	A
82 – 89,9	4 (добре)	зараховано	B
74 – 81,9	4 (добре)	зараховано	C
64 – 73,9	3 (задовільно)	зараховано	D
60 – 63,9	3 (задовільно)	зараховано	E
35 – 59,9	2 (незадовільно)	не зараховано	FX
1 – 34,9	2 (незадовільно)	не зараховано	F

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до самостійної роботи студентів з дисципліни «Сучасні проблеми
макроекономіки»
для денної форми навчання

Укладач: д.е.н., професор Андреева Н.М., стар. викладач Плетос С.В.

Підп. до друку	Формат	Папір
Умовн. друк. арк	Тираж	Зам. №

Надруковано з готового оригінал-макету

Одеський державний екологічний університет
65016, м. Одеса, вул. Львівська, 15

